

ידע מצמיח תנוף

כיכר השמחה וכיכר העצב, נורית זרחי

נועה ניוטה ישבה לבדה בבית, שעה שנשמעו שלוש דפיקות על הדלת, ומיד, בלי לחכות לתשובה, נכנס אל החדר שולחן כבד בעל ארבע רגליים, אחריו כיסא גבה מסעך, ואחריהם אישה זרה בעלת שיער שיבה גזוז. היא עמדה וסקרה את החדר הריק על ארבעת קירותיו החשופים.

"אבא ואימא אינם? ודאי יצאו לסידורים. אין דבר ילדה, תגידי לאימא שהבאתי לכם כמה חפצים עד שיבוא המטען שלכם מן הנמל." היא התכוונה להחליק על ראשה של נועה: "את מבינה מה שאמרת?"

אבל נועה ניוטה כיווצה את כתפיה והפנתה את גבה. היא לא רצתה שום מגע עם האישה הזאת, וגם לא עם שום אדם אחר כאן במקום. אף שלא הבינה בדיוק את פשר הדברים, הניעה בראשה לאות הן כדי לשים קץ לשיחה. האישה נופפה בידה והלכה לה, ונועה ניוטה נשארה לבדה.

היא גררה את השולחן הזר למרכז החדר, טיפסה על הכיסא והציצה בעד החלון. בחוץ לא היה כלום, כלומר – היה שם משהו בשפע רב: חול! לא עצי גן ולא עצי פרי, אף לא פני אדם. גם בבית שבו השתכנו היו כל הקומות ריקות, כי הדיירים שעתידיים היו לגור פה לא הגיעו עדיין לארץ. רק הם הזדרזו ובאו הנה ראשונים, כאילו בלעדיהם לא היו יכולים להסתדר.

והיא, ניוטה שהייתה תלמידה מצטיינת במחלקה הרביעית, חייבת עתה ללמוד קרוא וכתוב מהתחלה. "אל תקשי עלינו", אומרת אימא, "גם בלעדי זה די קשה לנו." ומי אשם בכך אם לא הם? מי בכלל ביקש מהם לבוא הנה? הרי שם נשארו חברותיה הטובות, היער, הטיולים אל הנהר, הגנים היפים שבכיכר העיר.

ניוטה העבירה את הכיסא אל החלון שמן העבר האחר, שבעדו נראו שלושה עצים רזים וילדים משחקים בכדור. אתמול ניגשה אליהם, אך הם לא שיתפו אותה, ואחד מהם אפילו

ידע מצמיח תנוף

משך בצמתה. שוב גררה נועה ניוטה את הכיסא והעמידה אותו אצל השולחן. מאחת התיבות שלפה לה ספר וישבה לקרוא. כעבור רגע הרימה את עיניה מהדף. אין בכך טעם. אין זו השפה שבה מדברים הילדים שבחוג. הנה הם צועקים: "אליי, אליי. יותר גבוה!"

ניוטה כבר מבינה מילים אחדות, על אף שהיא שונאת את השפה החדשה. מסעך הכיסא מגולף ציורים שונים: הנה לימון מוארך גדול, ולידו עוד אחד. נועה לחצה על המסעד בכוח כדי שלא תפרוץ בבכי, ונבהלה: נדמה לה שנפער חור בכיסא. לא חור – אלא מנהרה שלימה! והיא צועדת בה והולכת. המנהרה חשוכה, והיא פוחדת קצת, אך נראה שיש לה קצה: קרני האור הבוקעות בחשיכה מעידות על כך. "מה זה?" צועקת ניוטה.

ניצבת היא בְּשִׁדְרָה גדולה של לימונים, העומדים כולם בפריחה. נועה משפשפת את עיניה: נער ונערה רצים לקראתה. היא חוששת לגשת אליהם,

אבל הם קוראים לה בקול נעים. שפתם זרה אומנם, אך ראה זה פלא – היא מבינה מה הם אומרים. "הבה נעשה הכרה" אומר הנער, "שמי מוני. זאת אומרת זה הכינוי של שמי האמיתי – מון. "וזה", הצביע הוא על הנערה, "זו לי". שניהם צהובי שיער, וגם עיניהם זרועות נקודות צהבהבות ירוקות. הם מושיטים לה יד. "שמך נועה, האין זאת?"

"לא", אומרת ניוטה, והיא מרגישה שוב איך עולה בגרונה פקעת של דמעות, "שמי ניוטה. כך קראו לי כשנולדתי.

שם אינו דבר שמחליפים אותו כמו שמלה, כפי שחושבים פה האנשים: 'שמך ניוטה? כמה נחמד. הרי זה בדיוק נועה. תתחדשי, ילדה בשמך החדש!' נועה מחקה את קולו ואת מראהו של האיש, שקיבל את פניהם בנמל כשהוא מדבר אליהם מתוך פְּנִיקְסִיו.

ידע מצמיח תנוך

"אין מה לכעוס." אומר מון בקולו הנעים, "הרי שם אינו אלה סימן. לא אותך החליפו, אלא רק את הסימן שלך. אל לך להטריד את עצמך בשל כך. מזלך שהגעת אלינו בדיוק לשעת המיץ."

לי ומוני מושיבים אותה על תלולית חמימה בצל אחד העצים. איש איש מהם נושא בידו גביע שקוף, ובתוכו נוזל צהבהב. מעבירים הם את הגביעים מיד ליד, וכל אחד בתורו לוגם לגימה מן הנוזל החמוץ עד כדי צמרמורת.

ניוטה מנסה שלא לענות את פניה, אבל נראה שלי מנחשת במה העניין. "חמוץ?" היא שואלת, "אנחנו לא נוהגים להמתיק את מאכלינו. אוהבים אנו את החמוץ חמוץ ואת המתוק מתוק. לאחר שתתרגלי, תיהני גם את כפליים.

יש אלף ומאה גוונים של טעם ויש אלף ואחד מינים של בני אדם. כלום לא שמת לב לכך, כמה שונים הם זה מזה כבר מרגע לידתם? האם חשבת רגע מדוע שונים הם?"

ומוני אמר: "שבי ואספר לך את הסיפור על כיכר השמחה וכיכר העצב:

בעברו האחד של העולם, מחוץ לו, ניצבת כיכר לחם ענקית, היא כיכר השמחה. לידה עומדות המון עריסות זעירות, ובתוכן התינוקות העתידים להיוולד. ליד כיכר הלחם הענקית עומדים שני אנשים, הם לבושים חלוקי אופים לבנים וכובעי בד גבוהים לראשם. תפקידם הוא לשגר את התינוקות הקטנים אל העולם. לשם כך משכיבים הם את התינוק הקטן במין נדנדה ענקית, וזו מביאה אותו בתנופה אל המקום המיועד לו.

אך כיוון שהדרך ארוכה, חוששים האנשים שְמָא ירעבו התינוקות בדרך, ולכן הם צובטים קמצוץ מן הכיכר הגדולה ומכניסים אותו לפי התינוק.

עבודתם מייגעת למדיי, אולם הם מהרהרים בשמחת האבות והאימהות, בכל הדברים הנפלאים העתידים לקרות לילדים בבואם אל העולם עד שיהיו בו לאנשים. צביטת הלחם נמסה בפי התינוק עוד בהיותו בדרך, אך בְּמֹו נספגים פירורים מכיכר השמחה.

ידע מצמיח תנוף

"מעברו האחר של העולם, מחוצה לו, ניצבת כיכר לחם ענקית. זוהי כיכר העצב. לידה עומדות המון עריסות, ובהן תינוקות העתידים להיוולד. שני האנשים העומדים שם לבושים חלוקים אפורים, ולראשם כומתות בד דהיות. משכיבים הם את התינוקות בנדנדה ומניפים אותה תנופה עזה כדי שיגיעו למקומם. עם כל תינוק שעליהם להרים, עם כל דחיפה שעליהם לדחוף, נאנחים השניים ואומרים: 'הו, מה קשה תפקידנו. עד עולם, עד עולם מוטל עלינו להביא תינוקות לעולם. ולשם מה? כלום חסרים שם בני אדם? מה צר על התינוקות האומללים! מה רבים הצער והעבודה הקשה הצפויים להם!' ובעוד הם נאנחים, דוחפים הם לפי התינוקות צביטה אחת מהכיכר הענקית, ועד עולם לא יוכל עוד התינוק לגרש את הצער מליבו. 'לשם מה עמלים אנו?' אומרים השניים, 'כלום אי אפשר לעשות זאת בלעדינו?' והם מרחמים על עצמם וטופחים זה על גבו של זה: 'כמה עמל וצער יש בחיים!' "

ידע מצמיח תנוך

נועה ניוטה הביטה נבוכה בפניו של מוני, אבל לי אמרה בקולה הנעים:
"אבל אנשים משתנים, כמובן, אם הם רוצים. כל אחד יכול לאפות לעצמו כיכר משלו,
כיכר שמחה או כיכר של עצב. זה תלוי באדם עצמו.

אנו חשבנו, שאולי שכחת את כיכר השמחה שלך בארץ אחרת, ולכן החלטנו לתת לך
טעימה קטנה מן הכיכר שבידנו. פתחי את פיך!"
ולי צבטה את קצה פיטם הלימון מאחד הענפים הנמוכים והכניסה אותו לפיה של נועה.
לא הספיקה נועה לעמוד על טעמו, והנה נטרקה הדלת, ולפתע נגזז הכול - שדרות הלימונים
הפורחים, לי ומון. נותרו רק החול שמעבר לחלון ואימא שבאה עייפה הביתה.

"מאין השולחן והכיסא האלה?" שאלה בקול חששני. היא פחדה שמא תתפרץ נועה שוב,
אבל נועה תיארה לפנייה את האישה וחיוך מוזר מרצד על שפתיה. כשסיפרה זאת אימא
לאבא עם ערב, נד בראשו בדומיה. הוא כבר שמע על האישה מפי האנשים, שישבו וחיכו
איתו בלשפת העבודה. יום אחד הופיעה הנה מאחד היישובים הוותיקים שבמרכז הארץ
ואמרה: "תנו לי כל עבודה נחוצה ואעשה אותה."

וכך ימים על ימים שוטפת היא את הדירות לפני בוא העולים אליהן. מנפשת את הקוצים
בכניסה לבית, ובבואם מטפלת היא בתינוקות ומלמדת את האימהות כיצד לעשות את כל
הדברים בארץ החדשה.

את כל רכושה הביאה עימה והניחה אותו בצריף קטן במבואות הכפר, ובבוא העולים
מחלקת היא להם חפצים מחפצי ביתה. את הכול היא מחלקת, כדי להקל עליהם בימים
הראשונים. פעם היה לה משק מפואר ופרדס מן המובחרים בשרון, שהתפרסם בלימוניו
ובטעמם המיוחד; אבל היא נטשה הכול ובאה הנה. כך סיפרו היום בלשפה.

שבעה ימים, מידי יום ביומו, שעה שהכול הלכו לענייניהם, הייתה נועה ניוטה לוחצת על
מסעד הכיסא ושוקעת עמוק במנהרה, עד שהייתה מגיעה אל שדרת הלימונים. שם הייתה

יְדַע מְצַמֵּיחַ תְּנוּנָה

פוגשת את שני חבריה החדשים ומשחקת איתם. הם היו עליזים כל כך, עד שהיא חשה בְּעָלִיל איך כיכר השמחה שלה תופחת ועולה.

ביום השביעי, רק יצאו אבא ואמא מהבית, שוב נכנסה האשה. כבדה, נמוכת קומה, ושערה הגזוז חרוך מן השמש, העבירה את ידה המחוספסת על ראשה של נועה. הפעם לא הפנתה נועה את גבה והתבוננה בעיני האשה, שהיו אפורות וצלולות. "שלום ילדתי, באתי לקחת את השולחן והכיסא. אינך זקוקה להם עוד. היום יגיע המטען שלכם, ואתו יבוא עוד אנשים, אשר יזדקקו לשולחן ולכיסא, עד שיגיעו החפצים שלהם."

נועה לא הבינה את פֶּשֶׁר המילים, אבל הבינה היטב מה מבקשת האישה לומר: אֵת שהצמחת כבר את כיכר השמחה שלך, יכולה לתת את הכיסא לילד אחר שיבוא היום. נועה רצתה להודות לאישה, להתנצל על התנהגותה בימים הראשונים. היא הושיטה את ידה הקטנה והניחה אותה בתוך כף היד המחוספסת, השזופה ואמרה: "שלום!" הייתה זו המילה הראשונה שאמרה בעברית. האישה לחצה את ידה, ובאותו רגע פָּשַׁט בחדר ריח עז וחרירף של פריחת לימונים.